

Nr 153.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1936 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskning av läroböcker jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I den till riksdagen avlättna, den 3 januari 1936 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1936/1937 (punkt 139 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition angående granskning av läroböcker, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna till granskning av läroböcker för budgetåret 1936/1937 ett anslag av 22,200 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåtten, den 21 februari 1936 dagtecknad proposition (nr 143), under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till granskning av läroböcker för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *I. Sefve* väckt motion (II: 711), vari hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 143 måtte till granskning av läroböcker genom skolöverstyrelsen anvisa ett anslag av 4,000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *C. Carleson* väckt motion (II: 717), vari hemställts, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, besluta att för bestridande av ökade kostnader för läroboksgranskning anvisa ett anslag av 5,000 kronor på skolöverstyrelsens stat.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar anförda skälen hänvisas, i den mån ej redogörelse lämnas här nedan, till motionerna.

Sedan Kungl. Maj:t den 2 november 1934 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågan om en revision av läroboksbeståndet vid högre allmänna läroverk m. fl. undervisningsanstalter och därmed sammanhängande frågor och departementschefen den 2 november och den 31 december 1934 tillkallat sådana sakkunniga, hava dessa med skrivelse den 20 september 1935 överlämnat utredning och förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. fl. undervisningsanstalter (statens offentliga utredningar 1935: 45).

Över betänkandet hava avgivits yttranden av ett flertal myndigheter m. fl.

Departementschefen har för egen del anfört följande:

Riksdagen har vid flera tillfällen framhållit behovet av åtgärder till förbilligande av kostnaderna för läroböcker vid skolorna, särskilt då vid folkskolor. Att ett sådant behov föreligger, synes mig de sakkunnigas utredning och de däröver avgivna yttrandena hava på ett övertygande sätt klarlagt. Det är ingalunda någon oväsentlig kostnad, som läroböckerna representera. Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle utgifterna för läroböcker vid de undervisningsanstalter, om vilka här är fråga, snarare över- än understiga 5 miljoner kronor om året. Visserligen torde de klagomål, som förekommit från allmänhetens sida i läroboksfrågan, i vissa fall hava varit överdrivna, men det torde icke desto mindre vara uppenbart, att den offentliga kontrollen hittills varit bristfällig i väsentliga avseenden och att onödiga utgifter vid läroboksköp förorsakats såväl målsmännen som kommunerna. Läroboksfrågan har utgjort ett irritationsmoment, vilket i sin mån stört och rubbat det samförstånd och den samverkan, som bör råda mellan hem och skola, målsmän och lärare. Det synes vara angeläget, att läroboksutgifterna för eleverna vid det allmänna och under det allmänna inseende ställda undervisningsanstalter begränsas till en nivå, som utan eftersättande av andra intressen kan vara sakligt motiverad.

Men läroboksfrågan har också en annan sida, ej mindre viktig än den ekonomiska. Då läroböckerna utgöra ett av skolans viktigaste hjälpmedel, är det uppenbarligen av den största betydelse, att det allmänna utöver en noggrann uppsikt över läroboksbeståndets kvalitet. Här gäller, om någonsin, att endast det bästa är gott nog. Det framgår av den förut lämnade redogörelsen, att denna uppsikt för närvarande icke fungerar på ett fullt tillfredsställande sätt. Detta har vitsordats av, bland andra, även skolöverstyrelsen.

Riksdagen har uttalat den uppfattningen, att läroboksutgifterna skulle kunna minskas, utan att fördenskull intresset av en god lärobokslitteratur skulle behöva eftersättas. Det program för åtgärder på förevarande område, som ligger i detta uttalande, har det varit mitt syfte att söka få förverkligat genom det förslag, jag här ämnar framlägga, dock att därvid en starkare och mera positiv betoning synts mig böra givas åt kravet på läroböckernas kvalitet.

De nu i ämnet gällande bestämmelserna torde kunna sammanfattas sålunda, att, i fråga om de högre skolorna, skolöverstyrelsen och, i fråga om folk- och fortsättningsskolor, statens vederbörande folkskolinspektör på förslag av vederbörande bestämma om antagande av lärobok. De förslag,

som framlagts av ovannämnda sakkunniga, innebära *dels* vissa ändrade föreskrifter i fråga om berörda antagningsförfarande, *dels ock* bestämmelser rörande granskning av läroböcker. Det är min mening att här allenast upptaga frågan om granskning av läroböcker till mer ingående behandling. Spörsmålet om antagning av lärobok, i vilket avseende jag icke har för avsikt att ifrågasätta sådana ändringar i gällande bestämmelser, som för sitt genomförande kräva riksdagens medverkan, torde jag senare bliva i tillfälle att anmäla för Kungl. Maj:t.

De sakkunnigas förslag, i vad det angår läroboksgranskning, avser *dels* uppgifterna för granskningen, *dels ock* organisationen av denna granskning.

Vad först beträffar *läroboksgranskningens uppgifter* må beaktas, att en central granskning av läroböcker för närvarande äger rum blott för de högre läroanstalternas del. Denna granskning har hittills i regel endast avsett ny lärobok; allenast för de högre skolorna och i mindre utsträckning torde nya, omarbetade upplagor hava kontrollerats. Nu hava de sakkunniga, med övervägande instämmande från skolmyndigheterna förordat, att granskningen må bliva central även för folkskolan, att kristendomsböcker, för vilka förut en särskild granskningsform varit anordnad, må väsentligen likställas med övriga läroböcker, att textböcker i moderna språk må bliva föremål för viss central kontroll, att granskningen må regelmässigt omfatta även nya, omarbetade upplagor, att den också skall avse utgallring av föråldrade eller annars olämpliga läroböcker, och att officiella läroboksförteckningar skola upprättas för att läggas till grund för antagning av böcker vid skolorna.

Enligt min mening är det av stor betydelse, att uppgifterna för läroboksgranskningen, vilka förut blott delvis och sporadiskt blivit beaktade, sålunda sammanfattats och utformats och att skolmyndigheterna i så stor utsträckning anslutit sig till den uppfattningen, att dessa uppgifter böra tillgodoses. Jag ansluter mig till de sålunda angivna riktlinjerna för granskningen och anser åtgärder nu böra vidtagas för att få en dylik central granskning till stånd. För folkskolans del skulle detta innebära det framsteget, att denna kontroll, som för närvarande är splittrad på 52 inspektionsråden och som åvilat folkskolinspektörerna jämte mångfaldiga administrativa uppgifter av annan art, hädanefter skulle utövas av en särskild, kompetent central instans. Men också för den högre skolan, där läroboksbeståndet är i hög grad specialiserat efter olika undervisningslinjer, skulle möjlighet beredas att överblicka detsamma genom de läroboksförteckningar, som skulle angiva granskningens resultat.

Med avseende på granskningsuppgifternas fixering och utformning torde följande omständigheter böra särskilt beaktas.

I fråga om grunderna för godkännande av ny lärobok är att märka, att utfärdandet av officiella läroboksförteckningar möjliggör en översiktlig kontroll av läroboksbeståndet och skapar grundvalen för ett ändamålsenligt urval av böcker i och för skolbruk. Det torde också vara uppenbart, att först med ledning av dylika förteckningar möjlighet skapas för skolmyndigheterna att under en jämförande prövning av olika böcker jämväl lägga prisfrågan till grund för läroboksbytena, och att det i samband därmed självfallet måste bliva önskvärt för ett förlag att sätta bokpriset så lågt som möjligt samt att anpassa det efter förskjutningar i prisläget på läroböcker från andra förlag. Då förhandenvaron av officiella läroboksförteckningar med vederbörliga prisuppgifter sålunda i och för sig torde ut-

göra en mycket verksam drivkraft till ett förbilligande av lärobokspriserna, bör redan ur denna synpunkt anordnandet av en effektiv läroboksgranskning kraftigt förordas.

Emellertid innebär ett utfärdande av dylika förteckningar ju ett fixerande av det läroboksbestånd, som anses böra godkännas för skolbruk, och utövar alltså en viss konserverande inverkan på läroboksbeståndet. För de förlag, vilkas läroböcker uppförts å förteckningarna, torde det vara ett självfallet intresse att såvitt möjligt utnyttja denna förmån genom nytryck eller genom att vid behov utgiva nya, på ett lämpligt sätt omarbetade upplagor av de redan godkända böckerna. Samtidigt torde den genom expertis skärpta granskningen av nya läroböcker medföra, att benägenheten att utgiva dylika i motsvarande mån torde minska. Ju mer ett förslag till ny lärobok präglas av nya pedagogiska uppslag och metoder, desto större torde betänksamheten bliva från ett förlags sida inför den ekonomiska risken, att läroboken underkännes vid granskningen. I samma mån som en sådan betänksamhet mot att utgiva nya läroböcker blir känd, återverkar detta också tvivelsutan i återhållande riktning på dem, som annars skulle kunna tillgodose vår läroboksproduktion genom värdefullt författarskap. Restriktioner böra förvisso skapas mot de aktuella missförhållandena på läroboksområdet. De böra dock enligt min mening icke sträcka sig så långt, att därmed förutsättningarna upphävas för en ändamålsenlig förnyelse av vår lärobokslitteratur i jämbredd med kunskapsstoffets utökning och omvandling och med den pedagogiska utvecklingen. De förteckningar, som bilda utgångspunkten för läroboksurvalet vid skolorna, böra därför enligt min mening upprättas på objektiva, i varje särskilt fall tillämpade grunder.

Såsom dylika grunder framstå helt naturligt, att läroboken bör vara ny, d. v. s. icke till väsentliga delar vara en reproduktion av en redan förefintlig bok, att den bör bära en självständig, vederhäftig pedagogisk prägel och att den i huvudsak motsvarar ett i en undervisningsplan ingående, bestämt pedagogiskt ändamål. Fyllas dessa krav av en viss lärobok, är därmed också angivet, att nämnda lärobok i det hela äger givet företräde framför de redan antagna, i det att den motsvarar vissa pedagogiska anspråk, som dessa ej tillgodose. Det ankommer därvid på den myndighet, som ombesörjer antagandet av läroböckerna vid skolorna, att se till, att målsmännens befogade intressen ej åsidosättas. I likhet med lärobokssakkunniga anser jag även, att de läroböcker av vederhäftig läggning, som finnas i vissa väsentliga avseenden utgöra värdefulla pedagogiska bidrag men som ur vissa synpunkter synas föranleda vägande invändningar, må kunna å förteckningarna uppföras under rubriken »till prövning». Det är enligt min mening den antagande myndighetens uppgift att härvid pröva, vid vilken eller vilka skolor en dylik bok må brukas, och tillse, att den användes under den tid, som anges av den kurs, boken innefattar.

I samband med grunderna för läroboksgranskningen märkes också frågan, vem som bör äga att göra framställning om granskning av en bok och huruvida sådan framställning regelmässigt bör föranleda, att expertis anlitas för att bedöma bokens lämplighet för skoländamål. Därvid har gjorts gällande, att endast skolmyndighet bör få taga dylikt initiativ, detta främst enär annars granskningen förmodligen med stor kostnad och avsevärt besvär skulle ägnas böcker, som genom sin beskaffenhet alls icke lämpade sig för undervisningen. En s. k. förhandsgranskning bör därför enligt nämnda

uppfattning icke äga rum. Det framstår härvid för mig som självfallet, att den centrala granskande myndigheten äger en sådan pedagogisk kompetens, att den är i stånd att preliminärt underkänna undervisningsmaterial av uppenbart olämplig beskaffenhet. Å andra sidan anser jag, att initiativet härvidlag icke bör vara exklusivt förbehållet skolmyndigheterna. Det synes nämligen böra förefinnas en öppen möjlighet jämväl för författare, vetenskapsmän och eljest intresserade att påkalla uppmärksamhet för sina bidrag till lärobokslitteraturen, givetvis under förbehåll att deras arbeten väsentligen hålla provet enligt de objektiva grunder, som ovan angivits.

Ett spörsmål, som föranlett meningsskiljaktigheter, är, huruvida lärobok, vars granskning påkallas, bör företes i manuskript, korrektur eller färdigställt skick. Å ena sidan kan, om granskning i korrektur eller färdigställt skick förutsättes, detta verka hämmande på läroboksproduktionen och fördyrande på lärobokspriserna, å andra sidan medför en granskning i manuskript en avsevärd arbetsbelastning för den granskande myndigheten. Det är icke lätt att avgöra, vilken väg, som är den ur olika synpunkter bästa, och något definitivt ståndpunkttagande i denna fråga från min sida torde i detta sammanhang icke vara erforderligt. Jag vill dock redan nu säga, att de skäl, som anförts till stöd för att läroböckerna böra företes i färdigställt skick, synas mig väga tyngst. En granskning i manuskript eller korrektur såsom en undantagsföreteelse, betingad av särskilda förhållanden, torde dock icke böra helt uteslutas.

Vad angår läroboksgranskningens föremål, torde det icke vara erforderligt att här ingå på närmare detaljer. Denna fråga lärer böra närmare övervägas i samband med de författningsbestämmelser, vilka jag i sinom tid torde bliva i tillfälle föreslå Kungl. Maj:t att meddela. Redan i detta sammanhang vill jag emellertid framhålla, att självfallet även lexika och ordböcker samt svenska läseböcker böra vara föremål för granskning. I synnerhet äro lexika härvid att beakta på grund av det mycket höga pris, som de ofta betinga, och de anmärkningar av kvalitativ art, till vilka de givit anledning. Detsamma torde böra gälla i fråga om kristendomsböckerna, som nu äro föremål för granskning under speciella former, ävensom de s. k. textböckerna. Vad arbetsböckerna beträffar, hava de under senare år i stor utsträckning kommit till användning, i synnerhet vid folkskolan. Detta slag av hjälpmedel vid undervisningen förtjänar förvisso även att uppmärksammas i förevarande sammanhang redan på grund av den jämförelsevis höga kostnad, som berörda böcker stundom var för sig men i synnerhet genom sin frekvens vid undervisningen förorsaka målsmännen. Även om de av praktiska skäl möjligen icke böra uppföras på förteckningarna, torde vissa reglerande och kontrollerande bestämmelser i fråga om dem böra övervägas.

Den närmare prövningen av frågan för vilka läroanstalter, ovannämnda lärobokförteckningar böra bliva normerande, lärer likaledes böra få ankomma på Kungl. Maj:t.

Behovet av en granskning av nya, omarbetade upplagor har av de sakkunniga blivit belyst i en omfattande och ingående utredning. I remissutlåtandena tillstyrkes så gott som enhälligt, att en dylik granskning, som hittills endast anordnats för den högre skolan och detta blott i begränsad omfattning, hädanefter regelmässigt må förekomma. En sådan synes också mig vara oundgängligen påkallad, dels ur kostnadssynpunkt, enär en

ny, omarbetad upplaga näppeligen kan förutsättas kunna brukas vid sidan av en föregående upplaga och därför bör betraktas som en ny lärobok, dels emedan det bör tillses, att en ny upplaga ur undervisningens synpunkt är likvärdig med den förra.

En fråga, i vilken däremot stridiga meningar yppats, är, huruvida viss prisgranskning bör äga rum i samband med prövningen av ny upplaga. De sakkunniga, som ifrågasatt, att en dylik granskning må kunna anordnas, hava betonat, att den bör utövas med stor varsamhet, och att den bör grundas på det förhållandet, att läroboken ifråga i stor utsträckning brukas vid läroanstalterna. De sakkunniga framhålla, att en sådan granskning förutsätter en viss överblick över läroböckernas priser och avsättning inom högre och lägre skolor. Skolöverstyrelsen har visserligen med anledning härav invänt bland annat, att det ej vore lämpligt eller ens möjligt att vid granskningen av priset på en lärobok låta vederbörande förlags affärsställning eller frågan om bokens spridning utöva ett bestämmande inflytande. Såvitt jag kunnat finna, hava emellertid de sakkunniga icke ifrågasatt så ingripande åtgärder utan närmast sökt ansluta sitt förslag till de former för åtgärder på detta område, som överstyrelsen nyttjat vid godkännande av ny lärobok. En priskontroll kan självfallet icke uteslutas i samband med granskningen av förslag till nya, omarbetade läroboksupplagor. Den huvudsakliga förutsättningen härför är tvivelsutan den överblick över läroboksmarknaden, som erbjuder sig under den i samband med granskningen fortlöpande redaktionen av läroboksförteckningarna. Jag erinrar också i detta sammanhang om att läroböckernas uppförande å officiella läroboksförteckningar i och för sig torde medföra en beaktansvärd prisreglerande verkan.

Vid redigerandet av de officiella läroboksförteckningarna skulle enligt de sakkunnigas förslag även såsom resultat av den kontinuerligt pågående granskningen ske en utmönstring av föråldrade eller för undervisningen eljest såsom olämpliga befunda läroböcker. En sådan utmönstring skulle enligt de sakkunnigas mening företrädesvis ske i samband med granskningen av förslag till nya, omarbetade upplagor av läroböcker. Skolöverstyrelsen har förklarat sig icke kunna finna, att en oavlatligt fortgående granskning ovillkorligen måste anordnas, utan anser, att genomgång och granskning av läroboksbeståndet borde anordnas med vissa års mellanrum, förslagsvis vart femte år. Läroverkslärarnas riksförbund, som delar denna mening, förordar, att granskningen må ske vart åttonde år.

Visserligen finner jag, att frågan om läroböckernas fortsatta utgallring måhända tillmätts alltför stor betydelse. Sedan de av lärobokssakkunniga uppgjorda förteckningarna efter ytterligare beredning blivit fastställda, samtidigt som en effektivare kontroll över läroböckernas granskning och antagning anordnats, torde utgallringsfrågan icke få ens tillnärmelsevis så stor betydelse, som den nu har. I varje fall torde den förordade anordningen med en läroboksgallring med bestämda tidsintervaller icke böra godtagas. Då förlagen under senare delen av en sådan mellantid hade att överväga frågan om att utgiva ny lärobok, måste de räkna med den stundande granskningen. Ju mer ett manuskript till ny lärobok präglades av originella pedagogiska idéer, desto mera kan förlaget tänkas uppmärksamma den utsikten, att, även om läroboken antagits till införande vid vissa läroanstalter, det under utgallringsförfarandet skulle komma att ifrågasättas, huruvida boken ifråga lämpade sig för skolbruk. Denna möj-

lighet skulle förmodligen verka i återhållande riktning på förlagen, även om det vid granskningen regelmässigt fastställdes, att underkända böcker tillsviðare finge brukas under en viss tid. En längre intervall än fem år mellan granskningarna för utgallring skulle givetvis ej i samma grad träffas av ovanstående invändningar, men varje periodiskt granskningsförfarande skulle alltid i viss mån komma att drabbas av motsvarande olägenheter. Däremot torde en kontinuerlig, efter objektiv måttstock verkställd läroboksgranskning jämväl kunna inrymma möjlighet att verkställa utgallring av läroböcker, utan att läroboksproduktionen därav skulle påverkas på ett förlamande sätt. Liksom de sakkunniga finner jag, att ett administrativt samband bör råda vid handläggningen av de olika granskningsuppgifterna. Den prövning av en läroboks kvalitet och pris, som sker vid dess första granskning, fullföljes helt naturligt vid en senare granskning av ett förslag till ny, omarbetad upplaga av läroboken ifråga, och därvid verkställs också i regel den kontroll, som i sinom tid kan leda till en utmönstring av läroboken. Jag vill för min del ansluta mig till de sakkunnigas ståndpunkt, att läroboksgranskningen bör ske kontinuerligt.

Medan de förslag, som sålunda framställts rörande de uppgifter, vilka böra åligga en läroboksgranskning, och den omfattning, som denna bör äga, vunnit en jämförelsevis allmän anslutning, har däremot en lika påtaglig meningsskiljaktighet yppats rörande de former och den *organisation*, som en sådan granskning bör erhålla. De sakkunnigas förslag om inrättande av en på angivet sätt sammansatt och för hela undervisningsväsendet gemensam central granskningsnämnd, som direkt borde underställas Kungl. Maj:t, har visserligen tillstyrkts av svenska stadsförbundet och, vad särskilt landsbygden angår, landskommunernas förbund, men däremot avvisats av det stora flertalet av de skolmyndigheter, som yttrat sig i frågan. Därvid förordas i utlåtandena, att skolöverstyrelsen bör handlägga granskningsuppgifterna. Bland annat anföres, att det är självfallet, att överstyrelsen såsom det centrala organet inom undervisningsväsendet bör äga befattning även med dessa angelägenheter, att sakkunskap och objektivitet i första rummet äro att finna inom överstyrelsen, och att, vad de högre skolorna beträffar, de bidrag till granskning av läroböckerna, som ingå i ämneskonferensernas framställningar om utbyten av böcker, utgöra ett moment i granskningsförfarandet, som icke bör elimineras.

Tvivelsutan äro de synpunkter på granskningsfrågan, som sålunda anförts, beaktansvärda. Överstyrelsens sakkunskap bör enligt min mening anlitas också i detta sammanhang och dess kompetenta medverkan bör tillfullo utnyttjas jämväl i fråga om läroböckernas granskning. Då i läroverkens ämneskonferenser de lärare hava sin plats, vilka hava att inom undervisningen utnyttja böckerna, böra också framställningar från ämneskonferenserna om godkännande av nya läroböcker upptagas till prövning vid läroboksgranskningen. Det gäller emellertid enligt min mening först och främst att organisera läroboksgranskningen så, att de uppgifter, som skola åligga densamma, bliva tillgodosedda på så effektivt och allsidigt sätt som möjligt. Det är efter sistnämnda måttstock, som de olika förslag, som framkommit, böra prövas och bedömas. Positivt utformade äro härvid allenast de förslag, som avgivits av de sakkunniga samt av skolöverstyrelsen. Därjämte hava emellertid också vissa andra uppslag prövats, vilka kommit till synes i olika remissutlåtanden.

Skolöverstyrelsen förordar — under förutsättning av att officiella,

av Kungl. Maj:t utfärdade läroboksförteckningar föreligga — att överstyrelsen må verkställa granskning av nya läroböcker. För den högre skolan skulle detta på samma sätt som hittills ske i direkt samband med antagningen av läroböcker och på förslag av ämneskonferenserna. För den lägre skolan skulle granskningen verkställas på särskild framställning av vederbörande lokal skolmyndighet, närhelst ny lärobok föreslagits till antagande inom ett folkskoledistrikt. Nya omarbetade upplagor skulle godkännas av överstyrelsen enligt samma procedur, som de sakkunniga förordat. Vid slutet av varje år skulle vederbörande skolmyndigheter delgivas uppgifter rörande godkännande av nya läroböcker och nya, omarbetade upplagor av läroböcker. Granskningen skulle i varje särskilt fall ske med anlitan av två experter. Då överstyrelsen avslagit framställning om godkännande av lärobok, skulle skälen därför angivas i expeditionen till vederbörande skolmyndighet. Besvär över överstyrelsens beslut skulle i vanlig ordning ingivas till Kungl. Maj:t. Utgallring av läroböcker skulle ske vart femte år genom en på angivet sätt anordnad, särskild granskningsnämnd, varefter Kungl. Maj:t skulle fastställa och utfärda läroboksförteckningar, innefattande det godkända läroboksbeståndet.

Såsom motiv för detta sitt förslag har överstyrelsen bland annat åberopat det förhållandet, att överstyrelsen hittills på angivet sätt verkställt granskning av nya läroböcker för de högre skolorna. Visserligen skulle enligt de sakkunnigas förslag antagningen av läroböcker på grund av förteckningarna fortfarande tillkomma överstyrelsen, men överstyrelsens avkopplande från läroboksgranskningen skulle likväl innebära, att överstyrelsen ställdes på sidan om en av det pedagogiska arbetets mest centrala uppgifter och berövades möjlighet att utöva inflytande på utvecklingen inom området. Överstyrelsens befattning med granskningen av nya läroböcker vore desto väsentligare för överstyrelsens ställning till det pedagogiska arbetet vid skolorna, som överstyrelsens inspektionsverksamhet i hög grad inskränkts.

Gentemot dessa invändningar vill jag till en början framhålla, att — om avseende fästes vid överstyrelsens befattning med läroböckerna vid de högre skolorna — bestyret med *antagningen* av läroböcker tvivelsutan i och för sig säkerställer en ständig och verksam kontakt mellan överstyrelsen och det pedagogiska arbetet. Vidare skulle enligt det förslag, som de sakkunniga framlagt, överstyrelsen dessutom erhålla en särskild representant i den granskningsnämnd, som skulle inrättas, och överstyrelsen skulle sålunda även på detta sätt äga kontinuerlig kontakt med granskningsarbetet. Om genom läroboksgranskningens förläggande till en särskild nämnd en viss minskning skulle vållas i överstyrelsens arbetsbörda, skulle uppenbarligen ytterligare möjlighet beredas överstyrelsen till en levande kontakt med skolornas pedagogiska arbete, då överstyrelsen ju sålunda erhöle tillfälle att ägna mera tid åt sin inspektionsverksamhet. Detta skulle dessutom i så måtto vara av särskild vikt för läroboksfrågan, som överstyrelsen därigenom erhöle möjlighet att i ökad utsträckning kontrollera utbytet av textböcker i moderna främmande språk, en av de punkter, där målsmännens och allmänhetens missnöje framträtt med en alldeles särskild styrka. I synnerhet är dock att märka, att då en särskild anordning föreslagits för läroboksgranskningen, detta berott på att, såsom ovan nämnts, ett övervägande antal nya och viktiga granskningsuppgifter befunnits böra på ett effektivt sätt tillgodoses. Inom detta komplex av uppgifter fram-

står den granskning av nya läroböcker för den högre skolan, som hittills utövats av skolöverstyrelsen, allenast såsom ett i och för sig viktigt moment. Det synes mig vara uppenbart, att alla dessa uppgifter äro ägnade att handläggas gemensamt såväl genom sin inre, sakliga samhörighet, som enär granskningen i alla dessa fall tager sig ett administrativt uttryck i de officiella läroboksförteckningarna. För den högre skolan framstår sålunda den nya uppgiften att granska textböcker i moderna främmande språk. Men därtill kommer, att granskningen skulle avse folkskolans hela läroboksbestånd. Med avseende på såväl högre som lägre skolor skulle vidare kontroll anordnas över nya, omarbetade upplagor och lämplig utgallring av läroböcker verkställas. Kristendomsböckerna, som hittills icke varit föremål för någon nöjaktig granskning, inbegripas på angivet sätt i detta gemensamma förfarande. Prisgranskning skulle ske, där så befinnes lämpligt. Det är sålunda uppenbart, att därest skolöverstyrelsen skulle äga befattning med detta arbete, detta till väsentliga delar skulle innefatta ett antal alldeles nya uppgifter för överstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har visserligen betonat, att den arbetsböda, som redan åvilar densamma, helt lägger beslag på dess arbetskrafter, men överstyrelsen anser sig likvisst vara i stånd att omhänderhava de angivna granskningsuppgifterna med hjälp av experter. Visserligen skulle enligt överstyrelsens förslag därvid undantagas bestyret med gallring av läroböckerna, som ju skulle omhänderhavas av en särskild instans. Emellertid torde, enligt vad jag förut anfört, jämväl detta gallringsarbete böra ingå i den övriga kontinuerliga granskningen. I varje fall synes det med hänsyn till vad överstyrelsen anfört vara tydligt, att tyngdpunkten i ett enligt överstyrelsens förslag anordnat granskningsarbete skulle komma att vila hos ämnesexperterna. Det faktiska innehållet i överstyrelsens beslut skulle förmodligen till övervägande del komma att bestämmas av experternas utlåtanden över läroböckerna, ehuru överstyrelsen formellt sett komme att fatta besluten och bära ansvaret. Överstyrelsens sakliga kontroll av de båda expertutlåtanden, som skulle avgivas i varje särskilt fall, komme förmodligen att under omständigheternas tryck väsentligen begränsas till de tillfällen, då dessa utlåtanden utmynnade i olika yrkanden, men för övrigt resultera i enbart sporadiska bidrag till granskningsarbetet.

Det torde dock ligga i sakens natur, att expertutlåtanden gärna representera ett av speciella synpunkter prägladt bedömande av det ämne, som föreligger till behandling. Olika bedömningsgrunder kunna förväntas bli tillämplade på skilda granskningsområden. Den granskning, som återfinnes i expertutlåtandena, påkallar därför, oavsett om expertisen är enhällig i sin uppfattning eller icke, såsom komplettering en verklig kontroll och detta såväl beträffande varje särskild lärobok och varje ämne som ur jämförande synpunkter. Men om en kontroll, som på detta sätt utmärkes av enhetlighet och konsekvens, skall kunna äga rum, bör den myndighet, som bär ansvaret för kontrollen, utföra den på ett kontinuerligt sätt och med saklig hänsyn till alla granskningsuppgifter. I alldeles särskilt hög grad torde det bero på den myndighet, som har att pröva experternas utlåtanden, hur den synnerligen viktiga kontrollen över nya, omarbetade upplagor kommer att utövas. Förslagen till omarbetningar föranledas nämligen enligt sakens natur till stor del av pedagogiska erfarenheter vid bruket av en lärobok, och de böra därför ingående prövas ej blott av den specialsakkunniga expertisen utan i lika mån ur jämförande pedagogiska synpunkter. Jämväl

med hänsyn till att läroböckerna produceras från olika förlag, är det av vikt, att prövningen av förslagen till nya upplagor sker centralt och på ett i det hela likformigt sätt. Samma praxis bör härvid i väsentliga delar råda för läroböcker, avsedda för den högre och lägre skolan. Upplagekontrollen torde nämligen hädanefter bliva av ännu större betydelse än hittills varit fallet. Såsom jag förut betonat, torde en effektivare kontroll av läroboksgranskningen och förhandenvaron av officiella förteckningar komma att medföra en ökad benägenhet från förlagens sida att utnyttja de läroböcker, som blivit uppförda å förteckningarna, genom att utgiva nya upplagor av desamma. I synnerhet beträffande kontrollen av nya läroboksupplagor gäller det att bevaka målsmännens befogade intresse, i det att ju en ny omarbetad upplaga ur kostnadssynpunkt är att anse som en ny lärobok. Den myndighet, som äger att fatta ståndpunkt till experternas utlåtanden, bör därför kunna helt ägna sig åt denna sin uppgift.

Jämväl de omständigheter, som åberopats i en reservation vid överstyrelsens utlåtande och vilkas innebörd synes vara, att — därest överstyrelsens förslag godtoges — undervisningens intressen kunde tänkas påkalla, att antagningen av läroböcker i vissa fall föreginge granskningen, äro ägnade att framkalla tvivel om lämpligheten av en sådan granskningsprocedur, som överstyrelsen förordnat. Överhuvud taget finner jag, att denna procedur med hänsyn till överstyrelsens övriga arbetsuppgifter icke lämnar tillräckliga garantier för att granskningen till sina väsentliga delar försigginge under enhetliga synpunkter och på ett effektivt sätt. Ej heller vill det synas, som om — i enlighet med vad som förordas i vissa remissutlåtanden — det granskningsförfarande, vilket hittills tillämpats på kristendomsböckerna, lämpligen kunde generellt tillämpas. Den mycket omfattande läroboksförteckning, som i detta samband uppgjorts, innefattar sålunda jämlikt 1920 års bestämmelser såväl kristendomsböcker, vilka kvarstå från tiden för inrättandet av granskningen, som sedermera godkända böcker, samt upptager endast i begränsad mån uppgifter om upplagor och priser. Expertgranskningen ombesörjes i varje särskilt fall av ej mindre än åtta personer. Såsom jag i det föregående omnämnt torde i stället granskningen av kristendomsböckerna böra ske i väsentligen samma form som för övriga läroböcker.

Det återstår emellertid att pröva, huruvida en nämnd må anses äga förutsättningar att handhava ifrågavarande granskningsuppgifter. Jag erinrar därvid om att även skolöverstyrelsen inordnat en sådan nämnd i den granskningsorganisation, som överstyrelsen förordnat. Denna nämnd skulle uppgöra förslag till utgallring av läroböcker, d. v. s. nämnden skulle äga den ingalunda oviktiga uppgiften att tjäna som en periodiskt funktionerande kontrollanordning med avseende på skolöverstyrelsens kontinuerligt fortskridande granskningsarbete. På skolöverstyrelsens hemställan skulle Kungl. Maj:t vart femte år förordna förslagsvis tre lämpliga granskningsmän att utföra en läroboksrevision. Granskningsmännen skulle föreslå ämnesexperter, vilka förordnades att biträda vid granskningen. Det förslag till läroboksförteckningar, som sålunda uppgjordes, skulle sedan utfärdas av Kungl. Maj:t. Beträffande detta skolöverstyrelsens förslag är vidare att märka, att tremannanämnden skulle utgöra kärnan i en revision av läroboksbeståndet för *hela* skolväsendet. Överstyrelsen anser sålunda icke, att det behöver eller bör skapas särskilda granskningsanordningar för högre och särskilda för lägre skolor i detta viktiga samband. Denna överstyrelsens uppfattning har ju också en erfarenhetsmässig grund i den

granskning, som utförts av 1934 års lärobokssakkunniga. Jag erinrar därvid om att de sakkunniga innefattade representanter för högre skola, mellanskola och folkskola. Framhävas må, att just en sådan anordning föreslagits av lärobokssakkunniga, i det att dessa förordat, att tre aktiva pedagoger, företrädande nämnda skolområden, skulle ingå i granskningsnämnden. En viss, ingalunda oväsentlig organisatorisk överensstämmelse förefinnes sålunda mellan de förslag till anordnandet av granskningen, som avgivits av de sakkunniga och av skolöverstyrelsen. Meningsskiljaktigheten gäller egentligen de uppgifter, som skulle tillerkännas nämnden, i det att de sakkunniga velat förbehålla åt nämnden samtliga granskningsuppgifter, medan överstyrelsen endast vill tillerkänna nämnden den visserligen i och för sig betydelsefulla befattningen med en periodisk läroboksrevision.

En invändning mot de sakkunnigas förslag, som med styrka framförts såväl av överstyrelsen som i övriga remissutlåtanden från olika skolmyndigheter, är, att granskningsnämnden skulle komma att utgöra en särskild institution, som icke ägde nödigt samband med vårt hävdvunna undervisningsväsende och dess ledning. En närmare prövning torde emellertid utvisa, att denna anmärkning näppeligen äger verklig grund i ifrågavarande förslag.

Härvid är främst att märka, att enligt de sakkunnigas förslag den nämnd, som skulle omhändervä granskningsarbetet i dess helhet, även skulle inrymma en representant för skolöverstyrelsen. Självfallet skulle det därvid icke vara samma person, som regelbundet skulle företräda överstyrelsen, oavsett arten av de ärenden, som förhades, utan olika ledamöter av överstyrelsen skulle delegeras allt efter deras särskilda kompetens och arten av granskningsuppgifter, som föreläge vid varje tillfälle. Med hänsyn härtill finge givetvis också nämndens arbetsordning anpassas. Medlemskapet i nämnden skulle sålunda icke bliva någon personlig uppgift, vilken jämsides med arbetet å överstyrelsen åläge en viss av dess ledamöter, utan skulle växelvis tillkomma dessa, så att den kompetens och den erfarenhet, som är tillfinnandes inom överstyrelsen på olika läroboksområden, tillgodogjordes inom nämnden. Det kan således enligt min uppfattning näppeligen med fog sägas, att skolöverstyrelsen enligt de sakkunnigas förslag inom nämnden skulle avkopplas från granskningsarbetet eller att någon söndring skulle komma att råda mellan å ena sidan nämndens och å andra sidan överstyrelsens verksamhet.

Fastmer torde genom de sakkunnigas förslag tillfälle vara berett för överstyrelsen att kontinuerligt medverka i granskningsarbetets samtliga, olika moment, medan detta uppenbarligen icke skulle vara fallet, därest överstyrelsens eget förslag till granskningens anordnande bleve förverkligat, sådant det föreligger i det avgivna utlåtandet. Enligt detta skulle ju ej blott utgallringsarbetet utan även redaktionen av läroboksförteckningarna anförtras åt en särskild nämnd, vilken skulle tillsättas av Kungl. Maj:t, och de sålunda redigerade förteckningarna skulle utfärdas av Kungl. Maj:t. Det framgår emellertid ej minst av de anmärkningar, som riktats mot den inom skolöverstyrelsen upprättade förteckningen över ett så speciellt område som kristendomsböckerna, hur maktpåliggande en sådan redaktionsuppgift i själva verket är. Likaså torde dess betydelse för skolornas läroboksurval ävensom förteckningarnas prisreglerande roll vara tillfullo uppenbar.

Ej heller ur det administrativa förfarandets synpunkt synes någon dua-

lism vara att befara mellan nämndens och skolöverstyrelsens verksamhet. En regelmässig samverkan skulle i stället åvägabringas. Nämnden skulle under sitt granskningsvärv upprätta förslag till läroboksförteckningar, och dessa förteckningar skulle, sedan de utfärdats och successivt kompletterats av Kungl. Maj:t, i sin tur läggas till grund för antagningen av läroböcker vid skolorna. Givetvis skulle det vara Kungl. Maj:t obetaget, att, om och i den mån så befunes påkallat, över nämndens förslag inhämta överstyrelsens yttrande. Anordningen, att granskningen utövas av en under Kungl. Maj:t ställd nämnd, synes mig just ur administrativ synpunkt erbjuda bestämda fördelar framför en av skolöverstyrelsen verkställd granskning. Det är självfallet, att erinringar skulle kunna framställas till Kungl. Maj:t med anledning av nämndens förslag, men det synes mig vara uppenbart, att icke en sådan tidsutdräkt i handläggandet av läroboksärendena härav kunde förorsakas, som, enligt vad som anförts i reservationen till skolöverstyrelsens utlåtande, kunde väntas bliva följden av eventuella besvär över överstyrelsens beslut.

Vad angår frågan om granskningsnämndens förhållande till överstyrelsen, bör även nämnas, att det i vissa remissutlåtanden förordats, att visserligen en nämnd skulle ombestyras hela granskningen, men att nämnden borde underordnas skolöverstyrelsen och beslut i granskningsärendena fattas av överstyrelsen på grundval av nämndens förslag, varvid i samtliga fall av meningsskiljaktighet mellan överstyrelsen och nämnden, ärendet skulle underställas Kungl. Maj:t. Avsikten med nämnda förslag är uppenbarligen, att på så sätt skolöverstyrelsen även i detta hänseende skulle utöva ledningen inom vårt skolväsende, utan att därför i avsevärd mån betungas av nya arbetsuppgifter, då ej blott ämnesexperter utan även en nämnd berett ärendena och dessa sålunda redan granskats ur jämförande pedagogiska synpunkter, innan överstyrelsen befattade sig med desamma. Men även bortsett från det förhållandet, att överstyrelsen jämväl enligt de sakkunnigas förslag aktivt och kontinuerligt skulle medverka i granskningsarbetet, är det uppenbart, att en betydande omgång och tidsutdräkt kunde förorsakas av att nämnden underordnades överstyrelsen. Det är emellertid ett viktigt intresse för skolorna att snarast möjligt till sitt förfogande erhålla lämpliga läroböcker, och det är enligt min uppfattning att befara, att detta intresse skulle komma att i icke önskvärd utsträckning åsidosättas genom granskningsprocedurens långvarighet. Författare och förlag skulle säkerligen under dylika förhållanden i mindre grad än annars finnas vara benägna att underkasta sig de besvär, uppoffringar och risker, som äro förbundna med utgivandet av läroböcker. Jag finner mig på dessa grunder icke kunna förorda förslaget, att nämnden skulle underordnas överstyrelsen, utan anser, att övertygande skäl tala för att granskningsnämnden, på sätt de sakkunniga angivit, ställes under Kungl. Maj:t.

Jag får härvid ytterligare betona, att — fränsett den fasta och kontinuerliga gemenskap, som nämnden skulle ha med överstyrelsen, genom den representant i nämnden — den sistnämnda enligt de sakkunnigas förslag även skulle inrymma tre aktiva pedagoger och även i så måtto stå i levande kontakt med vårt skolväsen i dess olika grenar. Det torde vidare ligga i sakens natur, att de till namnet kända pedagoger, som inginge i nämnden, i sin verksamhet skulle stå under livlig observation och vaken offentlig kritik ej minst från skolmännens sida. Då dessutom nämndens medlemmar — fränsett representanten för skolöverstyrelsen — enligt de

sakkunnigas förslag skulle förordnas för en tid av fyra år, skulle därmed möjlighet beredas att tillse, att nämnda skolrepresentanter fortfarande på ett opartiskt sätt bidroge till granskningsarbetet i sin egenskap av aktiva pedagoger.

Överhuvud finner jag under hänvisning till vad som yttras i svenska stadsförbundets utlåtande, att hänsynen till skolväsendets krav väl kan sägas i tillräckligt hög grad hava uppmärksammats i de sakkunnigas förslag. Syftet med en reglering av läroboksgranskningen är emellertid i lika mån att tillvarataga allmänhetens och målsmännens intresse. Jämväl denna omständighet har beaktats både i de sakkunnigas betänkande och i deras förslag till granskningsnämnd, vars ordförande skulle tillsättas just ur nämnda synpunkt. Förverkligades detta förslag, skulle därmed en offentlig kontroll anordnas på ett område, som hittills i alltför ringa mån kunnat överblickas och bedömas från allmänna synpunkter. Det är härvidlag förvisso alls icke fråga om att i någon mån inkräkta på undervisningens rättmätiga krav i deras utgestaltning efter olika stadier och utbildningsgrenar. Någon verklig motsats förefinnes enligt min mening icke mellan dessa krav och yrkandena på en i allmänhetens intresse anordnad lärobokskontroll. Jag finner det fastmer vara uppenbart, att undervisningens och allmänhetens befogade önskemål härutinnan väsentligen sammanfalla. För att upprätthålla inbördes förtroende och lämplig växelverkan mellan hem och skola är det onekligen av vikt, att garantier skapas för att utgifterna för läroböcker icke äro onödigt stora. Läroböckernas förbilligande är, såsom jag redan förut framhållit, för visso ett viktigt önskemål. Härvid är emellertid att märka, att det visserligen ofta är mycket kännbart för målsmännen, om högre eller lägre belopp utgivas för barnens skolmateriel, men att själva storleken av denna utgift likväl i allmänhet icke torde för dem äga avgörande betydelse. Jämväl en ansenlig utgift torde nämligen merendels utan gensägelse erläggas för ett så behjärtansvärt ändamål, blott det finnes anledning att antaga, att den är oundgänglig, medan däremot även en obetydlig utgift skapar irritation, därest det förefinnes jämförelsevis befogad anledning att antaga, att utgiften ifråga är onödig. Också av denna grund finner jag skäl föreligga att tillse, att läroböckernas kvalitet och, där så befinnes lämpligt, även deras pris kontrolleras genom en inför det allmänna ansvarig och för allmänhetens kritik tillgänglig institution.

Läroboksfrågan har, efter att länge hava varit föremål för diskuterande från växlande utgångspunkter, nu för första gången blivit utredd i hela sitt sammanhang. De olika granskningsuppgifter, som härvidlag torde komma ifråga, ha blivit belysta och en relativt övervägande enighet har uppnåtts rörande de önskemål, som böra förverkligas i detta avseende. Det vill då synas, som om en lösning äntligen borde åvägabringas och icke hela denna angelägenhet återigen skjutas å sido på obestämd tid. Spörsmålet om vilken organisation, som skäligen bör anordnas för läroboksgranskningen, torde därvid desto mindre böra få utgöra något hinder, som det icke till sin natur torde vara av principiell art utan snarare en lämplighetsfråga. Då de sakkunniga förordat, att en särskild granskningsnämnd borde handhava samtliga nu berörda uppgifter, men skolöverstyrelsen, att de borde bestridas dels av överstyrelsen, dels av en dylik nämnd, har jag på de skäl, som av mig anförts, anslutit mig till det förra alternativet.

Mot de sakkunnigas förslag till sammansättning av ovanberörda nämnd har jag, såsom det redan sagda ger vid handen, intet att erinra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera utfärda instruktion för nämnden ävensom de övriga bestämmelser, som må visa sig erforderliga för genomförande av här föreliggande förslag.

Vad *kostnaderna för nämnden* beträffar, må följande anföras.

De sakkunniga hava för ordföranden beräknat ett arvode av 3,000 kronor och för envar av tre av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter ett arvode av 1,500 kronor. Den femte ledamoten, som skulle av överstyrelsen förordnas, skulle enligt förslaget ej erhålla särskilt arvode. Statskontoret har för sin del förordnat, att berörda ersättningar skulle bestämmas till dels ett fast årsarvode, för ordföranden 1,000 kronor och för envar av sagda tre ledamöter 500 kronor, dels ock ett arvode per sammanträdesdag av 25 kronor för ordföranden och 12 kronor för nämnda tre ledamöter. Med denna beräkningsgrund och under förutsättning att antalet sammanträdesdagar skulle av Kungl. Maj:t maximeras till förslagsvis 25 för år, skulle den årliga ersättningen utgöra för ordföranden högst 1,625 kronor och för envar av de tre nämnda ledamöterna högst 800 kronor.

Statskontorets berörda förslag överensstämmer med de allmänna grunder, som i motsvarande hänseenden tillämpas vid vissa andra statliga nämnder, exempelvis allmänna civilförvaltningens lönenämnd och statens bostadsnämnd. Jag hyser visserligen någon tvekan, om dessa nämnders arbetsförhållanden äro jämförbara med ifrågavarande granskningsnämnds, särskilt med tanke på att för dennas verksamhet torde komma att av ledamöterna krävas ett icke oväsentligt arbete, som ej kan utföras på sammanträdena. Jag vill dock icke motsätta mig statskontorets förslag. De av statskontoret föreslagna fasta arvoden för ordföranden och ledamöterna i den centrala granskningsnämnden synas mig väl låga i betraktande av de särskilda kvalifikationer, som måste fordras för ifrågavarande uppdrag, men må kunna tills vidare godtagas med hänsyn till att erfarenhet ännu saknas angående omfattningen av nämndens arbetsuppgifter. Statskontorets uppfattning i fråga om storleken av de rörliga arvoden anser jag mig kunna biträda. Emellertid lärer, såvitt nu kan bedömas, det av statskontoret angivna maximiantalet sammanträdesdagar vara beräknat i underkant. I varje fall synes försiktigheten bjuda att för nästa budgetår, under vilket av lättförståeliga skäl en större arbetsbörda torde komma att åvila nämnden än som framdeles normalt kan komma att bliva fallet, utgå från att antalet sammanträdesdagar blir något större än statskontoret beräknat. Jag räknar fördenskull här med 40 sammanträdesdagar. I så fall skulle arvodet för ordföranden uppgå till högst 2,000 kronor och för envar av de ovannämnda tre ledamöterna till högst 980 kronor. Härutöver torde emellertid arvode böra beräknas även för den femte ledamoten, vilken skulle av skolöverstyrelsen utses. Det kan rimligtvis icke begäras, att den eller de tjänstemän i skolöverstyrelsen, som delegeras för detta ändamål, skola utan ersättning ställa sig till förfogande för ett uppdrag, som till en del skulle falla utanför vederbörandes egentliga arbetsuppgifter. Då överstyrelsen ej lärer utse en och samme person att inom granskningsnämnden svara för alla de läroböcker, som falla under nämndens bedömande, torde det vara lämpligt att för den femte ledamoten beräkna allenast arvode per sammanträdesdag efter 12 kronor. Med utgångspunkt från 40 sammanträdesdagar skulle alltså för detta ändamål erfordras ett belopp av 480 kronor.

För arvoden till ordföranden och de ordinarie ledamöterna skulle således enligt det ovanstående beräknas ett belopp av $(2,000 + 3 \times 980 + 480 =) 5,420$ kronor.

Mot statskontorets förslag rörande beräkning av arvode för suppleant — 12 kronor per sammanträdesdag — har jag icke något att invända. Kostnaderna för dessa arvoden täckas givetvis av de medel, som beräknats för rörliga arvoden åt de ordinarie ledamöterna.

För experter — och jämväl för arvoden åt suppleanter — hava de sakkunniga beräknat ett belopp av 5,000 kronor vara erforderligt. Statskontoret har utan särskild motivering ansett de årliga kostnaderna för experter kunna begränsas till 4,000 kronor. Vidare har ämbetsverket föreslagit, att för dessa biträden skulle utgå ett arvode av 6 kronor per arbetsdag. Sistnämnda förslag kan av mig biträdas, varvid jag förutsätter, att såsom expert anlitad person, i den mån han för uppdragets fullgörande nödgas taga tjänstledighet från sin huvudsyssla, av statsmedel beredes ersättning för härigenom mistade löneförmåner. Däremot anser jag det icke tillräckligt att för nästa budgetår räkna med mindre än 5,000 kronor såsom arvodessättning åt experterna. Trots att genom den nyligen genomförda läroboksgranskningen säkerligen åtskilligt arbete undångjorts, synes det vara att förvänta, att ganska maktpåliggande uppgifter komma att särskilt under det första året av nämndens verksamhet vila på de av nämnden anlitade experterna.

I likhet med statskontoret anser jag, att det av de sakkunniga föreslagna sekreterararvodet är för högt. Ett arvode av 1,200 kronor lär vara i detta fall tillräckligt.

Mot det av de sakkunniga och statskontoret för expenser beräknade beloppet — 300 kronor — har jag icke något att erinra. Av dessa medel torde jämväl böra bestridas utgifter för skrivbiträdesgöromål o. d. Jag vill fästa uppmärksamheten på att enligt statskontorets förmenande förutsättningar för beviljande av tjänstbrevsförmån åt nämnden föreligga.

Varken de sakkunniga eller statskontoret hava, såsom av det föregående framgår, beräknat medel till rese- och traktamentsersättningar för nämndens ordförande, ledamöter och experter samt ej heller medel för beredande av ersättning för av dessa eventuellt avstådda löneförmåner under tjänstledighet från huvudsyssla för uppdragets fullgörande. Det anslag, som i riksstaten bör uppföras för den centrala granskningsnämnden, bör emellertid bereda täckning även för sådana utgifter. Den omfattning, i vilken ersättningar av nämnda art kunna ifrågakomma, är givetvis väsentligen beroende av den sammansättning, som nämnden erhåller, och omfattningen av det arbete, som kan komma att åvila densamma. Några bestämdare beräkningar i detta hänseende kunna alltså icke nu verkställas. Jag förutsätter emellertid, att utgifterna för detta ändamål böra kunna för nästa budgetår begränsas inom ett belopp av i runt tal 3,000 kronor. Den närmare erfarenheten får utvisa, om anledning kan förefinnas att för ett kommande budgetår höja eller sänka detta belopp.

För granskningsnämnden skulle alltså enligt det ovanstående erfordras ett belopp av $(5,420 + 5,000 + 1,200 + 300 + 3,000 =) 14,920$ kronor eller, i avrundat tal, 15,000 kronor.

Ifrågavarande riksstatsanslag bör alltså för nästa budgetår bestämmas till 15,000 kronor och lämpligen — i överensstämmelse med vad som gäller beträffande kostnaderna för vissa andra, jämförbara nämnder — givas

karaktären av obetecknat anslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela erforderliga föreskrifter rörande anslaget disposition. Om anledning skulle befinnas föreligga att jämkna på de av mig här ovan angivna arvodes- och ersättningsbeloppen, torde det böra tillkomma Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar.

De ovan framlagda förslagen innebära en minskning av de under förutberörda punkt 139 i årets åttonde huvudtitel för ändamålet beräknade anslagsmedlen från 22,200 kronor till 15,000 kronor.

Till stöd för det i motionen II: 711 framförda yrkandet har anförts bland annat följande:

Det ligger i granskningens natur, att granskningsresultatet är beroende på de principer, som tillämpas. Äro dessa så liberala, som av departementschefen antytts, kan granskningen ej leda till någon minskning av läroböckernas antal, vare sig den ombesörjes av den ena eller den andra myndigheten. Med det nuvarande systemet med skolöverstyrelsen som central föreligger dock den fördelen, att inga böcker komma till granskning, med mindre än de av någon lokalskolmyndighet ansetts vara bättre än den vid ifrågavarande skola tidigare använda läroboken. Ur pedagogisk synpunkt garanterar dock det nuvarande systemet en mer allsidig prövning beroende på de skiftande pedagogiska intressena hos de många ämneskonferenserna. Förhandsgranskningen riskerar där- emot att bli i hög grad ensidig. Det kan med den föreslagna nämndens sammansättning ej undvikas, att de pedagogiska strömningar, som representeras i nämnden, lätt bli dominerande såväl vid val av experter som vid bedömningen. En boks godkännande måste bli i hög grad beroende av experternas utlåtanden och dessa i sin tur av experternas pedagogiska uppfattning. Då ej andra meningar kunna göra sig hörda — såsom nu är fallet från ämneskonferenserna — föreligger fara, att värdefulla pedagogiska uppslag skola bli undertryckta. Förhandsgranskningen kan lätt föra med sig, att läroboksbeståndet ökas, liksom därmed följande olägenheter för föräldrarna, men att dess sammansättning likväl blir ur pedagogisk synpunkt fattigare.

Det nuvarande systemet har som följd härav även en annan stor fördel. Det drager avsevärt mindre kostnad, även om man bortser från de särskilda arvoden m. m., som själva nämnden skulle erhålla. Såsom skolöverstyrelsen framhåller, kan man nämligen, om en granskning skall verkställas oberoende av om boken föreslagits till införande vid någon läroanstalt, med ganska stor säkerhet förutse, att granskningsnämndens verksamhet skulle komma att erhålla en betydande och så småningom växande omfattning. Varje förlag eller författare, som utgivit eller ämnar utgiva en lärobok, helt eller delvis avsedd för skolbruk, skulle begära bokens granskning. I den mån som lämpliga partier av granskningsnämndens utlåtande kunde utnyttjas till reklam vid försäljning till allmänheten, skulle nämligen detta kunna komma till användning, även om boken underkändes såsom lärobok. Det är därför förståeligt, att departementschefen finner de av statskontoret för nämndens ledamöter föreslagna arvoden väl låga och blott kan godtaga dem tills vidare med hänsyn till att erfarenhet ännu saknas angående omfattningen av nämndens arbetsuppgifter.

Såsom av propositionen framgår, anses även, att läroboksgranskningen

är en av de viktigaste av de pedagogiska uppgifter, som för närvarande åligga överstyrelsen. Enligt det föreliggande förslaget skulle emellertid denna överflyttas till en fristående institution. Ett av de viktigaste skälen för skolöverstyrelsens inrättande var emellertid, att man därigenom skulle erhålla en enhetlig ledning av vårt lands skolväsen framför allt i pedagogiskt avseende. Det vore därför synnerligen beklagligt om en uppdelning ånyo skulle komma till stånd. I nu föreliggande fall skulle ju en myndighet godkänna läroböckerna, en annan besluta om deras införande vid skolorna. Tydligt är att en så allvarlig åtgärd bör företagas endast om synnerligen tungt vägande skäl tala därför.

Vad som framför allt anföres som skäl för uppdelningen är emellertid överstyrelsens stora arbetsbörda. Det är ju allmänt känt, att överstyrelsen är mycket arbetsbelastad, och att dess arbetsbörda om möjligt bör lättas. Överstyrelsen understryker dock, att detta ej bör ske på så sätt, att just den pedagogiskt så betydelsefulla läroboksgranskningen tages från styrelsen. Det kan dessutom starkt ifrågasättas, huruvida den i propositionen föreslagna anordningen verkligen skulle innebära någon arbetslättning. Enligt förslaget skulle ju överstyrelsens ledamöter deltaga i nämndens arbete, och detta skulle säkerligen kräva i och för sig minst lika mycken tid som om de själva ombesörjde granskningen. Dels skulle de i granskningsnämnden ej kunna vare sig disponera över sin tid eller ordna sitt arbete så rationellt, som när de på egen ämbetslokal leda arbetet, dels skulle, såsom förut framhållits, på grund av förhandsgranskningens natur själva granskningsarbetet avsevärt ökas. Den förhoppning, som departementschefen uttalar, att överstyrelsen med den föreslagna anordningen skulle få tillfälle att ägna mer tid åt sin inspektionsverksamhet, förefaller därför ej sakligt grundad. Observeras bör för övrigt, att den merkostnad, som inrättandet av nämnden skulle medföra, skulle i det närmaste förslå till avlömandet av ytterligare en överstyrelseledamot eller eventuellt andra arbetskrafter inom överstyrelsen.

Frågas kan, om det är någon uppgift, som nämnden skulle kunna utföra bättre än överstyrelsen. Departementschefen anför, att en fördel med den nya myndigheten skulle vara, att den kunde helt ägna sig åt sin uppgift. Ser man på nämndens sammansättning finner man emellertid, att tre av dess ledamöter skola vara aktiva pedagoger och den fjärde en ledamot av överstyrelsen. Ingen av dessa kan således helt ägna sig åt sin uppgift annat än när de hålla på med sitt granskningsarbete. Fullt samma kan i så fall sägas om överstyrelsen, vars ledamöter givetvis helt ägna sig åt granskningen, när de arbeta därmed. Den ende, som skulle kunna ha granskningen till enda uppgift är ordföranden, vilken ju skulle kunna tillhöra t. ex. de pensionerade tjänstemännens eller rentierernas krets.

Att överstyrelsen efter förslag av de lokala skolmyndigheterna, om experter ställdes även till dess förfogande, skulle kunna granska de nya läroböckerna minst lika bra som nämnden, har ovan framhållits. Betonas bör emellertid särskilt att detta gäller även prisgranskningen. Enligt propositionen skulle nämnden av naturliga skäl ej utföra någon verklig värdering av läroböckernas priser och således ej heller kunna avgöra, huruvida ett pris i och för sig vore oskäligt eller ej. Nämnden skulle endast bedöma priserna på de olika läroböckerna i förhållande till varandra och således inte göra något annat än vad nu varje äm-

neskonferens gör, när den avger förslag till läroboksbyte, och vad överstyrelsen redan nu måste göra, när en lärobok godkännes. Departementschefen anser, att härvid de officiella läroboksförteckningarna, som skola uppgöras av den granskande myndigheten, böra verka i prisnedsättande riktning. Det verkar nästan, som om departementschefen trodde detta vara något nytt. Fullt samma drivkraft verkar redan nu, åtminstone vid de högre skolorna. Det hör nu till huvudlärarens uppgifter att för konferensen göra sådana sammanställningar. Förslagen ha också väl känt till dessa jämförelser, varför ej genom de officiella förteckningarna någon ny drivkraft till förbilligande skulle åstadkommas.

Officiella läroboksförteckningar skulle emellertid tillkomma även enligt överstyrelsens förslag, och tydligt är även, att de skulle i viss mån underlätta arbetet för den lokala myndighet, som skall föreslå lärobok. Man bör dock ha klart för sig, att läroboksförteckningarna även kunna medföra vissa verkningar, som ej äro till fördel för föräldrarnas ekonomi. Såsom överstyrelsen i en tidigare skrivelse påpekat, verkar blotta befintligheten av en officiell läroboksförteckning, i vilken undan för undan nya godkända läroböcker upptagas, som en sporre till läroboksbyte. I detta avseende tala erfarenheterna från läroböckerna i kristendoms-kunskap sitt tydliga språk. Såsom i propositionen omnämnes ha kristendomsböckerna varit föremål för en särskild granskning, vars resultat kungjorts. Mot granskningens och förteckningens beskaffenhet riktas flera anmärkningar, som nog äro i vissa avseenden berättigade ur den synpunkt, som här anläggas. Observeras bör emellertid, att granskningen av kristendomsböckerna haft och har en helt annan uppgift, och den jämförelse som nu göres, är därför ej fullt rättvis. Sedan dessa förteckningar börjat upprättas, ha emellertid läroboksbyten i kristendom förekommit oftare än i de flesta andra ämnen.

Att de nya upplagorna av läroböcker skola underkastas en central granskning, har föreslagits även av överstyrelsen. Påpekas bör kanske, att detta för läroverkens del ej innebär någon nyhet. Redan nu behandlas de omarbetade upplagor, som ej kunna användas jämsides med de gamla, såsom nya läroböcker och bli således granskade av både ämneskonferens och skolöverstyrelse. Någon skillnad i princip mellan den av departementschefen och av överstyrelsen nu föreslagna upplagegranskningen synes ej finnas. Departementschefen framhåller i fråga om granskningen av nya upplagor, att det är av vikt, att prövningen av förslagen till nya upplagor sker centralt och på ett i det hela likformigt sätt. Det vore bland annat ur denna synpunkt synnerligen beklagligt, om den nu föreslagna uppklyvningen av överstyrelsens arbete komme till stånd. Just i det av departementschefen anförda hänseendet framstår detta ganska tydligt. Upplagegranskningen måste nämligen i största utsträckning grunda sig på de erfarenheter av boken, som gjorts vid den praktiska undervisningen, och just överstyrelsen är därför tack vare sin ställning som skolornas centrala myndighet och pedagogiska ledare särskilt lämpad härför.

En av de uppgifter, som granskningsnämnden enligt de lärobokssakkunnigas förslag skulle ha, vore att utgallra föräldrade och mindre lämpliga läroböcker. Överstyrelsen föreslår, att en gallring skulle ombesörjas vart femte år, då Kungl. Maj:t skulle utse tre lämpliga granskningsmän att utföra densamma. Det förefaller emellertid onödigt att nu föreslå

något sådant. Om en lärobok blir föråldrad eller av andra anledningar är mindre lämplig, framträder detta givetvis vid dess praktiska användning. Om undervisningsresultaten till följd härav bli lidande, bör ju detta uppmärksammas av de inspekterande myndigheterna, till vilkas uppgifter detta tydligen hör. Om skolöverstyrelsen på grund av bland annat erfarenheter från sina inspektioner finner någon lärobok olämplig, bör den tydligen underkastas en förnyad granskning och eventuellt avföras från listan över godkända böcker. Bestämmelserna för läroboksbyte äro nu så formulerade, att överstyrelsen endast kan godkänna eller avslå de förslag som framställas från skolorna, däremot ej själv taga något initiativ till byte annat än genom sin allmänt rådgivande verksamhet. Det ligger emellertid i Kungl. Maj:ts hand att ändra dessa bestämmelser och för överstyrelsen möjliggöra mer positiva insatser för åstadkommande av större enhetlighet skolorna emellan och snabbare utgallring av mindre goda läroböcker.

Om i dessa avseenden behövliga åtgärder vidtagas, synas regelbundet återkommande revisioner onödiga. Naturligtvis kan i samband med t. ex. nya skolreformer eller även eljest särskild granskning av läroboksbeståndet befinnas behövlig. Initiativet till en sådan kan i så fall vid lämplig tidpunkt tagas av överstyrelsen.

I propositionen talas om att granskningsarbetet skulle även enligt överstyrelsens förslag ombesörjas av en särskild nämnd. Förmodligen är det de tre vart femte år arbetande granskningsmännen, som därvid åsyftas. Såsom av ovanstående framgår synes även den »nämnden» obehövlig. I detta sammanhang bör kanske framhållas, att de betänkligheter angående tiden för en läroboks godkännande och antagande, som i en till överstyrelsens yttrande fogad reservation uttalats av undervisningsrådet Johansson, visserligen, såsom departementschefen framhåller, gälla överstyrelsens förslag, men att anmärkningarna givetvis i ännu högre grad drabba propositionens förslag till granskningsnämnd.

Departementschefen uttalar, att en lösning av läroboksfrågan nu äntligen bör åvägbringas och ej skjutas å sido på obestämd tid. I detta vill jag för min del livligt instämma, ehuru jag ej anser propositionens förslag om inrättande av en särskild, från överstyrelsen fristående nämnd lyckligt.

Såsom jag på flera punkter här ovan framhållit torde Kungl. Maj:t på administrativ väg kunna på ett effektivt sätt råda bot för det stora flertalet av de missförhållanden, som gjort sig gällande i fråga om läroböckerna vid våra skolor. Lämpligt är dock, att riksdagen genom särskilt anslag ökar möjligheten för vederbörande myndigheter i deras arbete i detta avseende. I proposition föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att för granskning av läroböcker för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 15,000 kronor, varav 5,000 kronor avses såsom arvoden åt experter och 10,000 kronor till den centrala nämnden för övrigt.

Eftersom enligt min uppfattning själva det centrala granskningsarbetet bör ombesörjas av skolöverstyrelsen, äro de 10,000 kronorna enligt min mening obehövliga. Då en granskning, som förberetts och så att säga gallrats redan av de lokala skolmyndigheterna, måste bli mindre omfattande, men även i viss mån mindre krävande än en förhandsgranskning av den natur, som föreslagits i propositionen, torde även det för experterna beräknade arvodet kunna minskas. Under normala

förhållanden synes man därför kunna beräkna detta till ungefär 3,000 kronor om året. Då emellertid arbetet vid början av den nya ordningen torde bli särskilt krävande, även om hänsyn toges till att de läroboks-sakkunniga i viss utsträckning förberett detta, förefaller det lämpligt att för det första året anslå 4,000 kronor till experterna.

I den kritik, som ovan riktats mot propositionens förslag, ha exempel hämtats från de högre skolorna. Vad som där sagts gäller emellertid i princip även för de lägre.

Då de flesta hithörande förhållanden kunna regleras av Kungl. Maj:t, vill jag till slut sammanfatta mitt förslag om själva läroboksgranskningen, vilket, bortsett från själva utgallringsförfarandet, i det hela överensstämmer med skolöverstyrelsens.

Nya läroböcker upptagas till granskning av skolöverstyrelsen, sedan de av en lokal skolmyndighet (rektor och ämneskonferens, privatläroverkens styrelse, folkskoleinspektör, folkskolestyrelse) föreslagits till införande. Överstyrelsen föranstaltar om granskning av den sålunda föreslagna boken och biträdes härvid av tvenne av överstyrelsen tillkallade ämnesexperter — vid granskning av läroböcker i kristendomskunskap därjämte av en av ärkebiskopen för viss tid utsedd sakkunnig — vilka till överstyrelsen avgiva skriftliga utlåtanden över den av dem verkställda granskningen. Om överstyrelsen så finner erforderligt, bör överstyrelsen därjämte angående bokens pris inhämta yttrande från lämplig sakkunnig. Samtliga expertutlåtanden äro offentliga. Överstyrelsen prövar och motiverar därpå bokens godkännande eller underkännande och underrättar vederbörande skolmyndighet om prövningens resultat. Avslås ansökan om bokbyte, skall motivering härför anföras. Vid såväl en boks godkännande (eller underkännande) som dess införande vid en skola skall särskild hänsyn tagas till dess pris. Godkänd lärobok uppföres av överstyrelsen i särskild förteckning med angivande i förekommande fall av vid godkännandet gjort förbehåll angående bokens användning.

Vad här ovan sagts om prövning för godkännande eller underkännande gäller även texter i främmande språk. Av praktiska skäl synes det dock lämpligt att texterna bestämmas av de lokala myndigheterna inom den ram, som angives av dels läroboksförteckningen, dels de särskilda bestämmelser, som Kungl. Maj:t eller överstyrelsen utfärda.

Vid utgivandet av nya omarbetade upplagor av redan godkända läroböcker insändas av författare eller förlag till granskning av överstyrelsen antingen ändringsförslagen, vidtagna i föregående upplaga, eller den föreslagna nya upplagan i korrektur eller i färdigställt skick. Överstyrelsen granskar förslaget på lämpligt sätt, varvid även nu särskild hänsyn toges till den nya upplagans pris. Om den nya upplagan befinnes vid undervisningen ej kunna lämpligen användas jämsides med den föregående, behandlas den vid granskningen såsom ny lärobok.

Vid varje års slut lämnas meddelande till samtliga berörda läroanstalter om under året godkända läroböcker eller nya upplagor av läroböcker, vilka, sedan de en gång godkänts, betraktas såsom likställda med de redan förut i den officiella läroboksförteckningen upptagna böckerna.

Om överstyrelsen på grund av iakttagelser vid inspektioner eller även eljest finner någon godkänd bok ej längre motsvara de krav, som böra

ställas på en lärobok, bör överstyrelsen efter vederbörlig granskning avföra den från förteckningen och härom underrättade vederbörande skolor.

Till stöd för det i motionen II: 717 framförda yrkandet har yttrats bland annat följande:

Beträffande de högre skolorna kommer det utan tvivel säregna förhållandet att inträffa, att den högsta skolmyndigheten kommer att ha beslutanderätt rörande frågor om införande eller ombyte av lärobok vid viss skola, men däremot icke att äga befattning med, huruvida den ifrågasatta boken är ur pedagogiska och andra synpunkter lämplig eller ej. Över huvud taget torde det få anses önskvärt, att de båda åtgärder, som här berörts, granskningsförfarandet och antagningsförfarandet, i största möjliga utsträckning förenas hos en och samma myndighet. I den mån, som inrättandet av en särskild granskningsmyndighet motiveras med de hänsyn av ekonomisk art, som rimligen böra visas målsmän i vad gäller kostnader för inköp av läroböcker, må det erinras om, att såsom också skolöverstyrelsen i sitt yttrande framhållit det allmänna intresset är i högre grad förknippat med frågan om införande och utbyte av läroböcker än med frågan om granskning och godkännande av utkommande läroböcker.

Redan vad nu anförts pekar enligt min uppfattning i riktning mot att den centrala läroboksgranskningen bör omhänderhavas av skolöverstyrelsen. Men härtill komma också andra och enligt min mening mycket betydelsefulla principiella skäl.

Onekligen vore det en synnerligen egendomlig åtgärd, om från ett centralt ämbetsverk undandrogen funktioner, som av ämbetsverket självt — och enligt min uppfattning med rätta — betecknas såsom tillhörande dess centrala uppgifter, och dessa funktioner överflyttades till en nämnd, som ställes oberoende av ämbetsverket och i viss mån kan betecknas såsom en byrå i Kungl. Maj:ts kansli. Den dubbla prövning av ifrågasvarande ärenden, som anses vara ett skydd för rättssökande, skulle således bortelimineras. Den hittills inom vår statsförvaltning följda ordningen, att först ett centralt ämbetsverk prövar frågan och fattar beslut och därefter frågan genom besvär kan dragas under Kungl. Maj:ts prövning, förenklas genom det nu tillkomna förslaget på sådant sätt, att frågan direkt kommer under Kungl. Maj:ts prövning. Förenklingen går för övrigt enligt departementschefens förslag därhän, att det icke ens kan betraktas såsom självfallet, att ett förslag, som upprättas av nämnden, skall påkalla yttrande från vederbörande centrala ämbetsverk, innan detsamma framlägges till avgörande av Kungl. Maj:t. I propositionen förklaras nämligen, att det skall vara Kungl. Maj:t obetaget att *om och i den mån* så befunnes påkallat över nämndens förslag inhämta skolöverstyrelsens yttrande. Kungl. Maj:t förutsättes sålunda eventuellt och, som det förefaller, i normala fall komma att avgöra ärendet direkt på nämndens förslag. Detta tillvägagångssätt, som icke torde stå i god överensstämmelse med budet i § 10 regeringsformen, synes däremot bättre stå i samklang med vissa tendenser, som gjort sig gällande under senare år, då det emellanåt underlåtits att genom ämbetsverks hörande införskaffa erforderlig utredning i förekommande ärenden. Häremot har emellertid riksdagen som regel reagerat.

När fråga är om inrättande av en särskild granskningsnämnd, kunde man måhända ha anledning att närmare utveckla betydelsen av våra centrala ämbetsverk, men sådant torde icke vara behövt. Ämbetsverkens organisation och jämförelsevis självständiga ställning inom statslivet har nämligen alltjämt visat sig vara av den fördel och den betydelse, att varje nytt ämbetsverk, som på grund av utvecklingen tillkommit, organiserats och uppbyggts efter i stort sett samma linjer, som gälla för de äldre.

Vid godkännande av det i föreliggande proposition äskade anslaget om 15,000 kronor skulle emellertid riksdagen faktiskt lämna Kungl. Maj:ts fria händer att inrätta en institution av helt ny typ, ett slags hybrid mellan ett ämbetsverk och en byrå inom departementet. Dess ledamöter skulle tillsättas på viss, kortare tid genom förordnanden, och institutionens förslag skulle på sätt förut angivits av departementschefen eventuellt direkt behandlas och underställas Kungl. Maj:ts prövning.

På anförda skäl synes det mig icke vara lämpligt, att riksdagen biträder det i propositionen framlagda förslaget. Emellertid finner jag det i och för sig önskvärt och lämpligt, att ett mera utsträckt och ingående centralt granskningsförfarande kommer till stånd i huvudsaklig enlighet med de riktlinjer, som skolöverstyrelsen i sitt yttrande uppdragit. En dylik anordning av granskningen kommer, enligt min mening, att bli lika verkningsfull som den i propositionen föreslagna och stå i bättre överensstämmelse med hittills följda principer i fråga om den centrala förvaltningens utformning. Den kommer därjämte, vilket ej minst synes mig värt beaktande, att kräva betydligt mindre kostnader än den föreslagna särskilda granskningsnämnden, vars budget för närvarande är svår att förutse, men vilken icke osannolikt kommer att mycket snart överstiga det belopp, som i propositionen beräknats. För en granskning, verkställd under skolöverstyrelsens ledning, kunna kostnaderna, enligt vad som framgår av skolöverstyrelsens yttrande, uppskattas till cirka 5,000 kronor.

Utskottet.

Frågorna om en av det allmänna utövad granskning av läroboksbeståndets kvalitet och om kostnaderna för läroböcker vid skolorna, särskilt vid folkskolor, har under senare år varit föremål för uppmärksamhet jämväl från riksdagens sida.

Nu gällande bestämmelser om antagande av lärobok torde kunna sammanfattas sålunda, att, i fråga om de högre skolorna, skolöverstyrelsen och, i fråga om folk- och fortsättningsskolor, statens vederbörande folkskolinspektör på förslag av vederbörande bestämma om antagande av lärobok.

Som grund för Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag ligger en av särskilda, år 1934 tillkallade sakkunniga verkställd utredning rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. fl. undervisningsanstalter. De sakkunnigas förslag innebär dels ändrade föreskrifter i fråga om antagande av nya läroböcker eller omarbetade upplagor av sådana, dels ock bestämmelser rörande granskning av läroböcker. Departementschefen har i här förevarande proposition endast upptagit frågan om

granskning av läroböcker till mera ingående behandling. Beträffande frågan om antagning av lärobok har departementschefen — med förmälan att han i detta avseende icke hade för avsikt att ifrågasätta sådana förändringar i gällande bestämmelser, som för sitt genomförande krävde riksdagens medgivande — uttalat, att han senare torde bliva i tillfälle att anmäla densamma för Kungl. Maj:t.

Av vad ovan anförts framgår, att för lösandet av den fråga, som under den tidigare diskussionen varit kanske den mest framträdande, nämligen om målsmännens kostnader för läroböcker, inga direkta åtgärder föreslagits i propositionen. Utskottet vill i detta hänseende erinra, att 1930 års riksdag i skrivelse nr 186 anhöll om snar utredning, på vad sätt ett förbilligande av kostnaderna för skolmateriel skulle kunna åstadkommas, icke minst genom tillämpandet av större enhetlighet och sparsamhet i val av läroböcker, samt att Kungl. Maj:t ville fortast möjligt vidtaga de åtgärder, som av utredningen eventuellt kunde visa sig erforderliga. Visserligen torde, på sätt jämväl i statsrådsprotokollet framhållits — genom införande av ändrade bestämmelser för granskning av och antagning till användning vid skolorna av nya läroböcker eller av nya, mera väsentligt omarbetade upplagor — åtskilligt kunna vinnas för förverkligandet av riksdagens sålunda uttalade önskemål om förbilligande av kostnaderna för skolmateriel. Utskottet anser emellertid erforderligt att, om så är möjligt utan att fördenskull behövet av en god lärobokslitteratur behöver eftersättas, även mera direkta åtgärder vidtagas i nu berörda hänseende. För skolans förhållande till målsmännen är — även om den genomsnittliga årliga kostnaden för varje målsman icke uppgår till något större belopp — en tillfredsställande lösning av denna fråga av betydelse. Givetvis får icke förbises, att de senare årens ingripande omdaningsarbete på skolornas område kommit att på grund av kursernas och det inre skolarbetets omläggning medföra behov av ett ökat utbyte av läroböcker med därav ökade kostnader. Även om, sedan de nya undervisningsplanerna hunnit vara i kraft någon tid, en minskning av behovet av nya eller omarbetade läroböcker sannolikt kommer att inträda, finner utskottet, i likhet med 1930 års riksdag, frågan om förbilligande av kostnaderna för läroböcker vid skolorna vara av den vikt, att en särskild utredning av densamma bör företagas. För denna utredning torde i det stora hela kunna angivas samma riktlinjer som på sin tid av 1930 års riksdag uppdrogos i dess skrivelse nr 186. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande för riksdagen, i den mån så kan visa sig erforderligt, av förslag till åtgärder för ett förbilligande av kostnaderna för läroböcker m. m. vid skolorna.

De sakkunnigas förslag, i vad det angår läroboksgranskning, avser dels *uppgifterna för granskningen*, dels ock *organisationen av denna granskning*.

Beträffande *läroboksgranskningens uppgifter* har departementschefen inledningsvis erinrat, att en central granskning av läroböcker för närvarande äger rum blott för de högre läroanstalternas del samt att denna granskning hittills i regel endast avsett ny lärobok; allenast för de högre skolorna och i mindre utsträckning torde nya, omarbetade upplagor hava kontrollerats. De sakkunniga hava förordat, att granskningen må bliva central även för folkskolan, att kristendomsböcker, för vilka förut en särskild granskningsform varit anordnad, må väsentligen likställas med övriga läroböcker, att textböcker i moderna språk må bliva föremål för viss central kontroll, att granskningen må regelmässigt omfatta även nya, omarbetade upplagor, att den också skall avse utgallring av föråldrade eller annars olämpliga läroböcker, och att officiella läroboksförteckningar skola upprättas för att läggas till grund för antagning av böcker vid skolorna. För egen del har departementschefen framhållit, att det enligt hans mening vore av stor betydelse, att uppgifterna för läroboksgranskningen, vilka förut blott delvis och sporadiskt blivit beaktade, sålunda sammanfattats och utformats och att skolmyndigheterna i så stor utsträckning anslutit sig till den uppfattningen, att dessa uppgifter borde tillgodoses. Departementschefen har förklarat sig ansluta sig till de av de sakkunniga angivna riktlinjerna för granskningen och anse åtgärder nu böra vidtagas för att få en dylik central granskning till stånd. I detta hänseende har departementschefen framhållit bland annat: För folkskolans del skulle detta innebära det framsteget, att denna kontroll, som för närvarande vore splittrad på 52 inspektionsområden och som åvilat folkskolinspektörerna jämte mångfaldiga administrativa uppgifter av annan art, hädanefter skulle utövas av en särskild, kompetent central instans. Men också för den högre skolan, där läroboksbeståndet vore i hög grad specialiserat efter olika undervisningslinjer, skulle möjlighet beredas att överblicka detsamma genom de läroboksförteckningar, som skulle angiva granskningens resultat.

Den sålunda föreslagna utvidgningen av läroboksgranskningens uppgifter finner utskottet vara väl motiverad och tillstyrker alltså densamma.

Med avseende på granskningsuppgifternas fixering och utformning har departementschefen funnit bland annat följande omständigheter böra beaktas. Utfärdande av officiella läroboksförteckningar möjliggjorde en översiktlig kontroll av läroboksbeståndet och skapade grundvalen för ett ändamålsenligt urval av böcker i och för skolbruk. Då förhandenvarande officiella läroboksförteckningar med vederbörliga prisuppgifter i och för sig torde utgöra en mycket verksam drivkraft till ett förbilligande av lärobokspriserna, borde redan ur denna synpunkt anordnandet av en effektiv läroboksgranskning kraftigt förordas. Ett utfärdande av dylika förteckningar innebure ett fixerande av det läroboksbestånd,

som ansåges böra godkännas för skolbruk, och utövade alltså en viss konserverande inverkan på läroboksbeståndet. Den genom expertis skärpta granskningen av nya böcker torde medföra, att benägenheten att utgiva dylika i motsvarande mån torde minska. Restriktioner borde förvisso skapas mot de aktuella missförhållandena på läroboksområdet. De borde dock enligt departementschefens mening icke sträcka sig så långt, att därmed förutsättningarna upphävdes för en ändamålsenlig förnyelse av vår lärobokslitteratur i jämbredd med kunskapsstoffets utökning och omvandling och med den pedagogiska utvecklingen. De förteckningar, som skulle bilda utgångspunkten för läroboksurvalet vid skolorna, borde därför upprättas på objektiva, i varje särskilt fall tillämpade grunder. Som dylika grunder har departementschefen angivit, att läroboken bör vara ny, d. v. s. icke till väsentliga delar vara en reproduktion av en redan förefintlig bok, att den bör bära en självständig, vederhäftig pedagogisk prägel och att den i huvudsak motsvarar ett i en undervisningsplan ingående, bestämt pedagogiskt ändamål. Departementschefen har vidare anfört, att han ansåge, att de läroböcker av vederhäftig läggning, som befundes i vissa väsentliga avseenden utgöra värdefulla pedagogiska bidrag, men som ur vissa synpunkter syntes föranleda vägande invändningar, borde å förteckningarna uppföras under rubriken »till prövning». Det vore enligt hans mening den antagande myndighetens uppgift att härvid pröva, vid vilken eller vilka skolor en dylik bok finge brukas, och tillse, att den användes under den tid, som angåves av den kurs, boken innefattade.

De sålunda uppdragna riktlinjerna hava icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet vill emellertid redan i detta sammanhang beträffande hela den föreslagna nyorganisationen framhålla, att man här rör sig på ett område, där närmare erfarenhet ännu saknas. I den mån dylik vinnes, kan det måhända bliva erforderligt att jämkningar eller förändringar vidtagas.

Beträffande frågan om vem som bör äga att göra framställning om granskning av en bok och huruvida sådan framställning regelbundet bör föranleda, att expertis anlitas för att bedöma bokens lämplighet för skoländamål har skolöverstyrelsen framhållit, att i stället för att den nu beträffande de högre skolorna förekommande läroboksgranskningen verkställdes endast i samband med behandlingen av förslag om böckernas införande vid skolorna, skulle den av granskningsnämnden utförda granskningen vara en förhandsgranskning. Granskningen i denna nya form måste beräknas erhålla så väsentligt ökad omfattning, att den svåriligen skulle kunna handhavas av överstyrelsen. Det vore då av betydelse att undersöka, vilka skälen vore för införande av förhandsgranskningen. Dessa syntes vara i huvudsak två. Dels hade det befunnits önskvärt att skapa möjlighet för en granskning av läroböcker i korrektur, dels

krävde kontrollen över de nya upplagorna en förhandsprocedur. De sakkunniga menade, att korrekturgranskningen skulle vidga möjligheterna för det pedagogiska initiativet att komma till sin rätt inom läroboksproduktionen. Genom densamma skulle också den fria konkurrensen på området befrämjas. Överstyrelsen kunde icke finna dessa skäl äga sådan tyngd, att de motvägde förhandsgranskningens olägenheter, vilka överstyrelsen funne betydande. Däremot vore överstyrelsen ense med de sakkunniga därom, att kontrollen över nya upplagor krävde en granskning, redan innan de ifrågasatta förändringarna av de gamla upplagorna slutligt bestämdes. Men en dylik jämförande granskning, anordnad ungefär så som de sakkunniga föreslagit, torde icke behöva bliva mera omfattande än att den borde kunna verkställas av överstyrelsen med biträde av experter. Vidare har överstyrelsen anført, att en tungt vägande invändning mot den föreslagna anordningen för läroböckernas granskning gällde de kostnader, vilka bleve förbundna med densamma. Det kunde nämligen med rätt stor säkerhet förutses, att granskningsnämndens verksamhet skulle komma att erhålla en betydande och så småningom växande omfattning. Varje förlag eller författare, som utgivit eller ämnade utgiva en lärobok, helt eller delvis avsedd för skolbruk, skulle äga rätt att begära bokens granskning. Det vore att märka, att den granskning, som här ifrågasattes, skulle verkställas oberoende av om boken föreslagits till införande vid någon läroanstalt. Detta vore en nödvändig följd därav, att granskningen skulle kunna verkställas, även innan boken färdigtryckts och utgivits. Utan tvivel skulle denna anordning komma att medföra, att granskningsarbetet bleve väsentligt mera omfattande än vad som med ledning av antalet av de vid skolorna nu använda läroböckerna kunde beräknas. Även i de fall, då utsikterna för godkännande vore skäpligen små, torde vederbörande förläggare säkerligen icke underlåta att begära den kostnadsfria granskningen. Sammanfattningsvis har överstyrelsen anført, att — då vinsterna av förhandsgranskningen icke torde bliva av större betydelse, varemot den med säkerhet skulle medföra bestämda olägenheter och ökade kostnader — överstyrelsen ansåge sig böra avstyrka införandet av förhandsgranskning.

Departementschefen har framhållit, att det för honom framstode som självfallet, att den centrala granskande myndigheten ägde en sådan pedagogisk kompetens, att den vore i stånd att preliminärt underkänna undervisningsmaterial av uppenbart olämplig beskaffenhet. Beträffande initiativet har departementschefen framhållit, att detsamma icke borde vara exklusivt förbehållet skolmyndigheterna, utan att det borde finnas en öppen möjlighet jämväl för författare, vetenskapsmän och eljest intresserade att påkalla uppmärksamhet för sina bidrag till lärobokslitteraturen, givetvis under förbehåll att deras arbeten väsentligen hölle provet enligt de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits. Beträffande frågan, huruvida lärobok, vars granskning påkallas, bör företes i manu-

skript, korrektur eller färdigställt skick har departementschefen framhållit följande: Å ena sidan kunde, om granskning i korrektur eller färdigställt skick förutsattes, detta verka hämmande på läroboksproduktionen och fördyrande på lärobokspriserna, å andra sidan medförde en granskning i manuskript en avsevärd arbetsbelastning för den granskande myndigheten. Det vore icke lätt att avgöra, vilken väg, som vore den ur olika synpunkter bästa, och något definitivt ståndpunkttagande i denna fråga från departementschefens sida torde i detta sammanhang icke vara erforderligt. Departementschefen ville dock redan nu säga, att de skäl, som anförts till stöd för att läroböckerna borde företes i färdigställt skick, syntes väga tyngst. En granskning i manuskript eller korrektur såsom en undantagsföreteelse, betingad av särskilda förhållanden, torde dock icke böra helt uteslutas.

Utskottet har vid sin prövning av frågan om förhandsgranskningen funnit de starkaste skälen tala för ett bifall till skolöverstyrelsens förslag. Såväl ökat arbete som ökade kostnader synas vara förknippade med en förhandsgranskning, varjämte åtskilliga andra olägenheter därav, på sätt överstyrelsen i sitt i statsrådsprotokollet återgivna utlåtande framhållit, torde vara att befara. Härtill kommer vidare, att granskning av en lärobok, som icke ens ifrågasatts till införande vid en skola, knappast torde kunna anses vara av behovet påkallad.

Med utskottets sålunda intagna ståndpunkt kan av naturliga skäl granskning förekomma endast av lärobok i färdigställt skick. Härigenom undvikas de nackdelar av olika slag, som måste uppkomma vid granskning av läroböcker i korrektur eller i manuskript.

Vad departementschefen anført om granskningens föremål — däribland om granskningen av kristendomsböcker, arbetsböcker och s. k. textböcker — om den närmare prövningen av frågan, för vilka läroanstalter läroboksförteckningarna böra bliva normerande, om behovet av en granskning av nya, omarbetade upplagor och om viss prisgranskning i samband med prövningen av ny upplaga har icke givit utskottet anledning till erinran.

Beträffande utmönstring ur de officiella läroboksförteckningarna av föråldrade eller för undervisningen eljest såsom olämpliga befunda läroböcker har föreslagits, att detta skulle ske, antingen — såsom av de sakkunniga föreslagits — företrädesvis i samband med den kontinuerligt pågående granskningen av förslag till nya omarbetade upplagor av läroböcker, eller ock — såsom bland annat av skolöverstyrelsen föreslagits — med vissa års mellanrum, förslagsvis vart femte år, av särskilda för ändamålet utsedda granskningsmän. I likhet med departementschefen finner utskottet de starkaste skälen tala för förstnämnda alternativ.

Beträffande *läroboksgranskningens organisation* hava olika meningar

yppat sig, främst representerade av de sakkunniga och departementschefen, å ena sidan, och av skolöverstyrelsen och i de i motionerna II: 711 och II: 717 framförda yrkandena, å andra sidan.

Enligt de sakkunniga skulle granskningen verkställas av en särskild granskningsnämnd, beträffande vars sammansättning de sakkunniga framlagt följande förslag:

Granskningsnämnden består av fem medlemmar. Fyra av dessa jämte suppleanter, förslagsvis tre stycken, utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år, varvid en medlem förordnas att tillika vara nämndens ordförande. Såsom femte medlem av nämnden inträder, allteftersom nämnden handlägger läroboksärenden av olika beskaffenhet, en ledamot av skolöverstyrelsen, vilken överstyrelsen därtill förordnar. De medlemmar, som tillsätts av Kungl. Maj:t, utses enligt sådana grunder, att ordföranden företräder det allmänna och offentliga intresse, som är förenat med läroboksfrågan, medan de övriga tre medlemmarna äro aktivt verksamma pedagoger, vilka kunna anses företräda gymnasiet, mellanskolan och folkskolan. Då nämnden tillsättes, utses två av dess skolrepresentanter för två år. En sekreterare anställs hos nämnden och förordnas för en tid av ett år. Nämnden förfogar över experter (speciellt sakkunniga), som efter förslag av nämnden utses av Kungl. Maj:t. Experterna äro dels en sakkunnig rörande tryckeri- och förlagsärenden, dels ämnesexperter. I fråga om godkännande av en lärobok anlitas en eller två experter, allt efter tillgången på expertis inom nämnden. För övrigt anlitas experter enligt nämndens omprövning. För granskning av kristendomsböcker, vilka för övrigt skulle granskas i enahanda ordning som andra läroböcker, bör dock, förutom de två av Kungl. Maj:t utsedda ämnesexperterna, vilka få antagas komma att representera såväl pedagogisk som teologisk sakkunskap, finnas en sakkunnig prästman, representerande de ifrågakommande rent kyrkliga intressena. Denne skulle lämpligen för viss tid utses av ärkebiskopen att såsom expert biträda nämnden vid ifrågavarande granskningsarbete.

Enligt skolöverstyrelsens förslag skulle — under förutsättning av att officiella, av Kungl. Maj:t utfärdade läroboksförteckningar föreligga — överstyrelsen verkställa granskning av nya läroböcker. För den högre skolan skulle detta på samma sätt som hittills ske i direkt samband med antagningen av läroböcker och på förslag av ämneskonferenserna. För den lägre skolan skulle granskningen verkställas på särskild framställning av vederbörande lokala skolmyndighet, närhelst ny lärobok föreslagits till antagande inom ett folkskoledistrikt. Nya omarbetade upplagor skulle godkännas av överstyrelsen enligt samma procedur som de sakkunniga förordat. Vid slutet av varje år skulle vederbörande skolmyndigheter delgivas uppgifter rörande godkännande av nya läroböcker och nya, omarbetade upplagor av läroböcker. Granskningen skulle i varje särskilt fall ske med anlitan av två experter. Då överstyrelsen avslagit framställning om godkännande av lärobok, skulle skälen därför angivas i expeditionen till vederbörande skolmyndighet. Besvär över

överstyrelsens beslut skulle i vanlig ordning ingivas till Kungl. Maj:t. Utgallring av läroböcker skulle ske vart femte år genom en på angivet sätt anordnad, särskild granskningsnämnd, varefter Kungl. Maj:t skulle fastställa och utfärda läroboksförteckningar, innefattande det godkända läroboksbeståndet.

Departementschefen har efter en ingående motivering sammanfattningsvis framhållit, att läroboksfrågan, efter att länge hava varit föremål för diskuterande från växlande utgångspunkter, nu för första gången blivit utredd i hela sitt sammanhang. De olika granskningsuppgifter, som härvidlag torde komma ifråga, hade blivit belysta och en relativt övertvägande enighet hade uppnåtts rörande de önskemål, som borde förverkligas i detta avseende. Det ville då synas, som om en lösning äntligen borde åvägabringas och icke hela denna angelägenhet återigen skjutas å sido på obestämd tid. Spörsmålet om vilken organisation, som skäligen borde anordnas för läroboksgranskningen, torde därvid desto mindre böra få utgöra något hinder, som det icke till sin natur torde vara av principiell art utan snarare en lämplighetsfråga. Då de sakkunniga förordat, att en särskild granskningsnämnd borde handhava samtliga nu berörda uppgifter, men skolöverstyrelsen, att de borde bestridas dels av överstyrelsen, dels av en dylik nämnd, har departementschefen anslutit sig till det förra alternativet.

De i motionerna II: 711 och II: 717 framförda yrkandena ansluta sig i allt väsentligt till skolöverstyrelsens förslag.

Utskottet har icke kunnat ansluta sig till de sakkunnigas och departementschefens förslag utan finner sig böra tillstyrka en organisation i huvudsaklig överensstämmelse med de i skolöverstyrelsens förslag uppdagna riktlinjerna. Detta sker främst av följande skäl. En av avsikterna med skolöverstyrelsens inrättande var att vårt land skulle erhålla en central myndighet, framför allt i pedagogiskt avseende, för hela skolväsendet, såväl det högre som det lägre. Ingen tvekan torde råda därom att läroboksgranskningen redan i sin nuvarande form och givetvis ännu mera efter en omorganisation och utvidgning på sätt nu ifrågasatts är en av de viktigaste pedagogiska uppgifter, som för närvarande åligga skolöverstyrelsen. Utskottet har icke av vad som anförts blivit övertygat om nödvändigheten av den i propositionen föreslagna uppdelningen, varigenom en myndighet skulle godkänna läroböckerna och en annan besluta om deras införande vid skolorna. Genom sin mångåriga verksamhet med granskning av läroböcker för de högre läroanstalterna har vidare överstyrelsen förvärvat en erfarenhet, som torde bliva väl behöflig vid reformens genomförande. Skolöverstyrelsens ledamöter rekryteras bland landets erfarnaste pedagoger, och genom det föreslagna expertförfarandet får den möjlighet att rådgöra och samarbeta med andra sakkunniga; att för den föreslagna nämnden någon större sakkunskap

än den, som förefinnes inom skolöverstyrelsen, skulle stå till förfogande torde sålunda knappast vara att förvänta. Vidare har utskottet icke kunnat undgå att finna det betänkligt med tillskapandet av ett särskilt — låt vara mindre — ämbetsverk för denna verksamhet. På sätt utskottet redan tidigare framhållit, rör man sig här på ett område, där närmare erfarenhet ännu saknas. Det gäller då att söka nå en organisation, där eventuellt erforderliga förändringar lätt kunna vidtagas, exempelvis genom inrättande inom skolöverstyrelsen av en nämnd med representation för målsmannaintresset, för tryckerisakkunskap o. s. v. Ytterligare vill utskottet framhålla, att kostnaderna vid en organisation enligt överstyrelsens förslag ligga icke oväsentligt under de enligt propositionen beräknade kostnaderna. Även om, vid sidan av det huvudsakligen för ersättning åt av överstyrelsen anlidade experter m. m. beräknade anslaget, en viss ökning av överstyrelsens avlöningsanslag kan bli erforderlig, torde en dylik icke behöva bli av någon större omfattning.

Mot detaljerna i det ursprungligen av överstyrelsen framlagda förslaget har utskottet icke funnit annat att erinra än att utgallring av läroböcker bör ske i samband med den kontinuerligt pågående granskningen av förslag till nya, omarbetade upplagor av läroböcker. Härigenom blir den av skolöverstyrelsen föreslagna särskilda granskningsnämnden icke av behovet påkallad.

Utskottet tillstyrker alltså riksdagen att besluta, att granskningen må organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med skolöverstyrelsens och de i motionerna II: 711 och II: 717 framlagda förslagen med den förändring härutinnan, som av utskottet i det föregående tillstyrkts.

Då skolöverstyrelsen såsom förutsättning för sitt förslag angivit, att officiella, av Kungl. Maj:t utfärdade läroboksförteckningar böra föreligga, utgår utskottet från att åtgärder härför snarast bli vidtagna.

Vid bifall till vad utskottet sålunda tillstyrkt blir någon prövning av de i statsrådsprotokollet framlagda förslagen om nämndens sammansättning och kostnaderna för dess verksamhet m. m. icke av behovet påkallad.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag och det i motionen II: 717 framförda yrkandet tillstyrker utskottet, att för nästkommande budgetår anvisas ett anslag av 5,000 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet i det föregående anförts, utgå enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143 samt herr Sefves och herr Carlesons ovan nämnda motioner (II: 711 och II: 717),

a) till *Skolöverstyrelsen*: *Granskning av läroböcker* anvisa ett anslag av 5,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet i det föregående anförts och enligt de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande för riksdagen, i den mån så kan visa sig erforderligt, av förslag till åtgärder för ett förbilligande av kostnaderna för läroböcker m. m. vid skolorna.

Stockholm den 9 juni 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Bergqvist*, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmåla, *Asplund*, *Borell*, *Wallés*, *Gustafsson* i Benestad, *Bergström*, *Nilsson* i Fredriksfält och *Bäckström*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Strindlund*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Andersson* i Höör, *Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Olofsson* i Digernäs, *Aronson* och *Olsson* i Staxäng.

Reservation

av herrar *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.
